

Razgovor

LYNN HUNT¹

Lynn Hunt (r. 1945., Panama) cijenjena je američka povjesničarka, predavač moderne europske povijesti i povijesti historiografije na losanđeleskom University of California. Uže je specijalizirala problematiku Francuske revolucije, a bavi se kulturnom i rodnom historijom te poviješću ljudskih prava. Angažirana je u propitivanju metodologije i epistemologije historijske znanosti. Kao gostujući profesor boravila je na L'École des hautes études en sciences sociales, Pekinškome sveučilištu te univerzitetima u Utrechtu, Amsterdamu i Ulsteru. Godine 2002. bila je na čelu *American Historical Association*. Važnija su joj djela: *The New Cultural History* (1989.; zbornik je izdan i na hrvatskome 2001., s predgovorom M. Gross), *The Family Romance of the French Revolution* (1992.), *The Invention of Pornography: Obscenity and the Origins of Modernity 1500-1800* (1993.), *Telling the Truth about History* (1994.) i *Inventing Human Rights: A History* (2007.).

Pro tempore: Za početak, postavili bismo Vam jedno jednostavno pitanje: u svojim ste radovima često koristili sintagmu koju je u upotrebu uveo Traian Stoianovich – „paradigmu Analā“. Što za Vas ona predstavlja?

Hunt: Ne postoji samo jedna definicija paradigme *Analā*. Za mene ona podrazumijeva: prvo, isticanje *longue durée* (dakle, isticanje geografije, demografije i trgovine); drugo, ideju da se povijest odvija na različitim razinama vremena (procesi dugog trajanja, zatim nešto kraće vrijeme relativno polaganih promjena ekonomskih i društvenih struktura, te naposljetku, kratko vrijeme potrebno za brže promjene u politici i kulturi);

treće, prednost koja se u 50-ima, 60-ima i 70-ima daje serijskim formama zapisa (demografskih, ekonomskih i klimatskih); i četvrto, konstantan razvoj interesa od ovih karakteristika koje sam upravo spomenula do sistematičnijeg interesa za mentalitete kao za nešto što bi se moglo proučavati serijski. Dakle, „škola“ *Analā* nije bila samo monolitna struktura, već se uvijek razvijala, ne gubeći samokritičnost.

Pro tempore: U vrijeme hladnog rata, povjesničari oko *Analā* često su bili meta kritika marksista. Dakako, prevladava ono da je viđenje kapitalizma kao permanentne kategorije pogrešno. Kakvu je, ako ikakvu, ulogu imao hladni rat u

razvoju *Analā* i u njegovoj recepciji u Sjedinjenim Državama?

Hunt: Bojim se da su u SAD-u *Anali* bili dočekani kao alternativa marksizmu. Još su uvijek u osnovi bili materijalistički, ali nisu vjerovali u klasnu borbu, revoluciju kao potrebnii cilj i teleologiju o smjeru povijesti. S druge strane, mnogo se povjesničara u SAD-u odupiralo analističkom isticanju statistike, *longue durēe* i demografije u korist političke, diplomatske, vojne i intelektualne povijesti koja je tada bila mnogo dominantnija u SAD-u.

Pro tempore: Kakva je uloga *Fernand Braudel Center for the Study of Economies, Historical Systems, and Civilizations* u historiografiji Sjedinjenih Država?

Hunt: To je samo jedan od mnogih instituta, ali je uspio privući pažnju na Braudelov nesumnjivo velik i temeljan rad (kojeg njegovi kolege nisu uvijek emulirali).

Pro tempore: U svom članku o „školi“ *Analā François Furet* kao jednu od karakteristika ističe otvorenost prema ostalim znanostima i prihvaćanje metoda bliskih povijesnoj znanosti. Međutim, već je i, primjerice, Ernest Labrousse isticao važnost biologije, koju je uspoređivao s poviješću. Koliko je moguće povjesničaru uspostaviti „metodološki kontakt“ s prirodnim znanostima danas?

Hunt: U području kulturne povijesti kojim se ja bavim, u 60-ima, 70-ima, 80-ima, ako ne i 90-ima, povjesničari su bili više zainteresirani za književnost, filozofiju i antropologiju i to nakon što ih je najprije posebno privukla sociologija. Čini se da je tom vremenu došao kraj te se povjesničari sada okreću političkoj znanosti (oživljavajući tako interes za diplomatsku, vojnu i političku povijest), geografiji (proučavanju okoliša) i prirodnim znanostima (biologiji i posebno neuroznanosti). Mislim da je pogotovo neuroznanost usmjerena na preispitivanje naših modela ljudske prirode, pa tako i jastva

kao kategorije (da ne spominjem um i svijest), te vjerujem da ovo otvara put nekim zanimljivim spoznajama. Povjesničari obično pišu o diskursima jastva (u fukoovskom smislu ili čak u još užem smislu, kao o intelektualnoj povijesti), ali rijetko razmišljaju o tome što bi jastvo moglo biti (biološki, a ne intelektualno).

Pro tempore: Mislite li da se u francuskoj „povijesti civilizacija“ krila još u 19. stoljeću kulturna historija, koja je porastom ugleda socijalne i ekonomske historije zbog posredovanja povjesničara oko *Analā*, došla onda do jačeg izražaja krajem 1960-ih godina?

Hunt: Iz SAD-a, perspektiva je malo drukčija. Društvena se povijest u SAD-u počela razvijati s povećanim interesom za radnike, Afroamerikance, žene, a onda i za ostale nacionalne i seksualne manjine. Od udruženja s marksizmom u 50-ima i 60-ima, okrenula se prema više sociološkoj i antropološkoj problematici u 60-ima i 70-ima, a onda i prema poststrukturalizmu u 70-ima i 80-ima (Foucault, Barthes, Derrida, čak i Lacan). Feminizam je snažno utjecao na SAD, što nije bio slučaj u Francuskoj – feministička je teorija zaglavila u raspravama o francuskoj teoriji (Foucault itd.).

Pro tempore: Kritizirajući novu kulturnu historiju, Benjamin C. Sax dijagnosticirao joj je istu manu koju pronalazimo i kod nekih povjesničara oko *Analā*. Sax piše: *Nova kulturna historija ne uspijeva nadići ideju totaliteta koja se nalazi u njenim korijenima* (Gold/Sax 2000: 11). Jesu li metoda i tripartitno shvaćanje povijesti koje je predstavio Braudel opteretilo novu kulturnu historiju?

Hunt: Još od Hegela, povijesno se objašnjenje uvijek moralo nositi s dilemama totaliteta ili totalizacije. To nije problem karakterističan za Braudela ili za novu kulturnu historiju, već je svojstven želji da se pronađu uzroci za povijesne događaje, trendove i razvoje, te da se ti uzroci povežu sa širim metanarativima (za Hegela, to je samoosvjestavanje duha,

za Marxa oslobađanje proletarijata, za Foucaulta ponovno otkrivanje tijela i užitka itd.) Rekla bih da, naprotiv, Braudel i nova kulturna historija nisu toliko vjerovali u teleologiju – Braudel se zanimao za kapitalizam, ali nije vidio svrhu u povijesti i ako išta, nova je kulturna historija trpjela zbog svog ukidanja uzročnog objašnjenja.

Pro tempore: Povjesničari oko *Analā* poznati su po svom odbacivanju „narativne, događajne povijesti“ i prihvaćanju drugačijih koncepata povijesti koja se oslanja na ekonomiju, sociologiju, itd. Kako to da je kulturna historija tek dosta kasnije počela igrati značajnu ulogu, kada je već prva generacija povjesničara oko *Analā* bila usko povezana s Johanom Huizingom, ali i Lamprechtovom „debatom o metodi“?

Hunt: Ovo što sam rekla o „školi“ *Analā* odnosi se prije svega na Braudela. Ako se prisjetimo Febvrea i Blocha, primijetit ćemo da su oni imali istančanije stavove, koje smatram zanimljivijima. Oni su bili zaista originalni po pitanju mjesta mentaliteta i nipošto ekonomski, demografski ili geografski deterministi, kao što se ponekad činilo za Braudela. Dakle, utjecaj Huizinge uočljiviji je kod Blocha i Febvrea nego kasnije. To je jedna od opasnosti generaliziranja – stvari su uvijek kompleksnije od onoga što možete reći u par crta. Čvrsto vjerujem u ponovno proučavanje velikih povjesničara iz prošlosti jer mislim da mogu biti iznimno korisni za današnje razmišljanje.

Pro tempore: U vašem članku „Francuska povijest: paradigma *Analā*“, naveli ste primjer Pierra Renouvina, za kojeg kažete da „unatoč kritiziranju sklonosti mladih povjesničara za „jednostranim interpretacijama“, nije ozbiljno preispitao prevladavajući trodijelni model povijesnog objašnjenja“ (Hunt 1986: 212). Kako su francuski povjesničari, koji nisu spadali u skupinu oko *Analā*, dolazili do izražaja?

Hunt: Oni su odušak našli u kritiziranju mnogih drugih stvari. Prednost povjesničara oko *Analā*,

počevši od Febvrea i Blocha, bila je u tome da su oni uspjeli odrediti prioritete rasprave, uz pomoć programskih izjava. Mnogi se drugi nisu osvrtnali na to te su proveli svoja istraživanja i usredotočili se na probleme koji su im bili bliski, dok je „škola“ *Analā* uvijek bila vrlo stručna po pitanju programske i metodološke rasprave. Ovo je zaista bilo korisno za cijelu struku jer se povjesničari često oklijevaju uključiti u takve rasprave, za koje smatram da su iznimno bitne, iako, naravno, nisu ni blizu tome da pokriju cijelo područje povijesnog interesa.

Pro tempore: Debata o Francuskoj revoluciji koja je izbila u 1980-im godinama, oko njene dvjestote godišnjice, kod mnogih je povjesničara pobudila vrlo radikalne stavove. François Furet, a kasnije još radikalnije Pierre Chaunu, Revoluciju su prikazivali kao „totalitarnu“. Je li ta debata primjer dezintegracije „škole“ *Analā* ili pokušaj tih povjesničara da se afirmiraju u područjima i na temama nakon 1789.?

Hunt: Furet i Chaunu nastojali su utvrditi podrijetlo totalitarizma. Također, ukazali su na važnost teorije i programa te je nakon Fureta porastao interes za diskurs (naravno, dijelom i zbog Foucaulta) i za političku filozofiju. Ne mislim da je to označilo dezintegraciju „škole“ *Analā*, budući da je Furet bio dekan L'École des hautes études en sciences sociales (EHESS), doma „škole“ *Analā*. Njegov je rad pokazao da je mnogo puteva ostalo otvoreno nakon Braudela te da je u biti malo tko išao Braudelovim stopama.

Pro tempore: Mislite li da je promjena u interesu povjesničara oko *Analā* prema proučavanju mentaliteta nastupila zato što je ponestalo materijala ili za to postoji neki drugi razlog?

Hunt: Mislim da su povjesničari nemirni i znatiželjni i da se ne vole uvijek iznova baviti istim pitanjima. Prisjetite se samo slučaja Le Roy Laduriea. Nakon njegovog prvog velikog rada o Languedocu koje je istaknulo sve brodelovske teme, počeo se

baviti drugim stvarima (od serijskog proučavanja klime i demografije pa sve do povijesnog narativa i mikrohistorije). Ipak, ove je posljednje proveo uz pomoć novih metoda pristupa (antopoloških, književnih). Dakle, nije se radilo o nedostatku građe. Također, smatram da su mentaliteti postali još važniji kako su povjesničari koji su krenuli od marksističkih pretpostavki u svojim istraživanjima otkrili da je klasna svijest puno više od automatskog rezultata proizvodnih odnosa. Povjesničari koji se bave proučavanjem radničkog pokreta shvatili su da su predvodnice štrajkova i revolucija bile određene vrste inače kvalificiranih radnika, a ne tvornički proletarijat. Ovo je zatim zahtijevalo objašnjenja koja su posebno isticala mentalitete i način na koji se oni formiraju.

Pro tempore: Sami u svojem članku ukazujete na važnost studija N. Elias, M. Foucaulta i P. Arièsa kao neanalista u proučavanju fenomena kolektivnih mentaliteta. Jesu li povjesničari oko *Analā* iz „treće generacije“ te koncepte prihvaćali i inkorporirali u vlastite radove?

Hunt: Itekako. Roger Chartier je, primjerice, bio jedan od ljudi koji su najbolje razjasnili Eliasov rad. Roger Chartier, Jacques Revel i mnogi drugi koji su se oblikovali u „školi“ *Analā* istraživali su brojne druge putove prema razumijevanju povijesti.

Pro tempore: Kako gledati na Michela Foucaulta s obzirom na prvu generaciju povjesničara oko *Analā*? U kojoj se mjeri on oslanja na njih, a u kojoj pak predstavlja njihovu kritiku?

Hunt: Foucault je također tražio temeljne uzroke, ali u diskursu ili režimu istine, prije nego u ekonomskim, demografskim ili društvenim strukturama. Ne mislim da je htio kritizirati „školu“ *Analā*, samo je problemu pristupao iz drukčije perspektive.

Pro tempore: Kako danas, kada poststrukturalističke teorije već polagano preuzimaju dominaciju nad povijesnim diskursom, časopis *Anali* može pružati nove poticaje i ideje? Mislite li da

je dezintegracijom „škole“ *Analā* zapečaćena i sudbina samog časopisa?

Hunt: Poststrukturalističke ideje ne dominiraju više povijesnim diskursom. One su dio povijesnog razmišljanja koje se uvijek kreće u novim smjerovima. Ne mislim da se „škola“ *Analā* dezintegrirala niti da je u procesu dezintegracije. Ona se obnovila, razvila u novim smjerovima te je još uvijek mjesto na kojem mladi povjesničari mogu naučiti nove metode. Najvažnija recentna pozicija „škole“ *Analā*, ako „škola“ još uvijek postoji, jest da društvene kategorije nisu unaprijed određene. One su stvorene, ne samo uz pomoć diskursa, već i stotina, tisuća i tisuća i tisuća radnji koje čine društveni svijet. „Radnik“ nije određen načinom proizvodnje – radnici se oblikuju unutar društvenih mreža, pod različitim vrstama utjecaja, od demografskih i ekonomskih do političkih i kulturnih. Na povjesničarima je da odgonetnu kako to funkcionira i koje bi utjecaje moglo imati. Neki novi i uzbudljivi odgovori uvijek su na vidiku – čak i na neka od najstarijih pitanja.

BILJEŠKE

- 1 S engleskoj jezika prevela Jelena Krilanović. Uredništvo *Pro tempore* također se zahvaljuje prof. dr. sc. Ivi Bancu na korekturi i dodatnim sugestijama.



Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasiavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlanić
Lada Vlanić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com